

Zmiany sposobu wykorzystania przestrzeni w Polsce

Wojciech Józwiak

*Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
ul. Świętokrzyska 20, 00-950 Warszawa*

Słowa kluczowe: użytki rolne, przestrzeń kraju, wykorzystanie przestrzeni

Cel opracowania

Przestrzeń jest dobrem ogólnonarodowym, a mierzyć ją można obszarem kraju. Polska pod tym względem nie jest upośledzona na tle większości krajów Europy, a nawet świata, ponieważ jej obszar w przeliczeniu na 1 mieszkańca jest relatywnie wysoki.

Powierzchnia Polski pozostaje oczywiście bez zmian, jeśli pominąć drobne korekty spowodowane zmianą biegu koryt granicznych rzek czy też zmianą powierzchni wybrzeża spowodowaną działaniem wód Bałtyku. W tych ramach następują jednak przemiany struktury kierunków wykorzystania powierzchni kraju. W opracowaniu poddano te procesy krótkiej analizie na tle doświadczeń byłej Republiki Federalnej Niemiec (RFN) w latach 1950–1989, co dostarczyło przesłanek do formułowania wniosków odnośnie kierunku i tempa zmian struktury powierzchni naszego kraju do 2020 roku. Zwrócono przede wszystkim uwagę na malejące zasoby użytków rolnych.

Realizując cel wykorzystano dane statystyki masowej Polski i RFN oraz metodę poziomych i pionowych porównań.

Zmiany struktury kierunków wykorzystania przestrzeni w Polsce w latach 1990–1998

W Polsce w latach 1990–1998 (tab. 1) – zgodnie ze statystyką GUS – ubywało średniorocznie 250–300 km² (25–30 tys. ha) użytków rolnych i około 82 km² innych gruntów. Były one dotąd zajęte głównie przez przemysł, który wykorzystywał je w sposób wyjątkowo ekstensywny. Część zwalnianych gruntów została zalesiona lub uległa samoistnemu zalesieniu, część zaś została przeznaczona pod zabudowę mieszkaniową i w niewielkim stopniu pod rosnący obszar wód śródlądowych.

Tabela 1. Kierunki wykorzystania przestrzeni w Polsce i jej zmiany w latach 1990–1998

Wyszczególnienie	Obszar [km ²] w latach		Zmiany [km ²]
	1990	1998	
Obszar kraju ogółem w tym:	312680	312690	10
użytki rolne wraz z ugorami i odłogami	187840	185700	-2140
lasy i zadrzewienia	88840	90760	1920
wody śródlądowe	8260	8320	60
tereny: osiedlowe	9520	10500	980
inne ^a	18220	17560	-660

^a Tereny inne obejmują obszary pod ciągami komunikacyjnymi, nierolniczą i nieleśną działalność gospodarczą (przemysł, handel itp.) oraz nieużytki.

Źródło: Dane GUS [5] i obliczenia własne.

W tym samym okresie nasiliło się zjawisko ugorowania i odłogowania użytków rolnych. W 1998 r. ich obszar wyniósł 15250 km² (1525 tys. ha). Gdyby przyjąć, że analogiczne zjawisko wystąpiło na trwałych użytkach zielonych, wówczas obszar ugorów i odłogów w naszym kraju należałoby obecnie ocenić na 20250 km² (w zaokrągleniu 20 tys. km²), tj. około 2 mln ha. W perspektywie kilku lub kilkunastu najbliższych lat większość tych terenów stanie się lasem, niezależnie od tego jak traktować je będzie oficjalna statystyka.

Zjawisko ograniczania udziału użytków rolnych w całkowitym obszarze naszego kraju nie zostało zapoczątkowane w charakteryzowanym okresie. Dało się ono zauważyć już w latach 1980–1989, a nasilenie tego zjawiska było wówczas nawet większe (tab. 2). Oficjalna statystyka wykazywała w latach 1980–1989 tylko śladowe obszary ugorów i odłogów.

Dla oceny zachodzących przemian poddano analizie polskie dane pochodzące z publicznej statystyki, dotyczące lat 1989–1998, na tle danych ze statystyki byłej RFN z lat 1950–1960. W owym czasie w RFN miały bowiem miejsce zbliżone procesy i zjawiska jak obecnie w Polsce. W 1960 roku np. wskaźniki wydajność pracy i ziemi, mierzone produkcją towarową wyrażoną w jednostkach zbożowych odpowiednio na jedną osobę zatrudnioną w rolnictwie i na jednostkę obszaru użytków rolnych, były w owym roku zbliżone do analogicznych wielkości odnoszących się do polskiego rolnictwa w 1989 roku.

Analizując liczby w tabeli 2, nietrudno dostrzec, że Polskę w 1998 roku i RFN w 1960 roku charakteryzował zbliżony udział użytków rolnych i lasów w całkowitym obszarze kraju. Różnił natomiast znacząco udział powierzchni pod zabudowę mieszkaniową i wodami śródlądowymi oraz udział powierzchni innej (pod ciągami komunikacyjnym i nierolniczą oraz nieleśną działalnością gospodarczą, a także zajętej przez nieużytki).

Tabela 2. Struktura wykorzystania całkowitej powierzchni Polski i byłej RFN

Kraj i lata	Użytki rolne	Lasy	Wody	Tereny zabudowane	Tereny inne
Republika Federalna Niemiec					
1950	57,8	28,3	1,8	7,4	4,7
1960	57,7	28,7	1,6	8,3	3,7
1970	54,8	28,9	1,8	10,2	4,3
1980	49,2	29,4	1,7	10,8	8,9
1989	47,6	29,8	1,8	12,5	8,3
Polska					
1980	61,1	28,0	2,6	2,7	5,6
1989	60,1	28,4	2,6	3,0	5,9
1998	59,4	29,0	2,7	3,3	5,6

Źródło: [2, 5] i obliczenia własne.

Mniejszy udział powierzchni pod zabudowę mieszkaniową w Polsce tłumaczy mniejsza o około 1/2 liczba mieszkańców przypadająca na jednostkę obszaru kraju, a także odmienny typ wielkomiejskiej zabudowy mieszkaniowej. Miasta te w Polsce charakteryzowała przede wszystkim zabudowa co najmniej kilkupiętrowa, podczas gdy ludność miejska w RFN zamieszkiwała głównie budynki parterowe bądź jednopiętrowe.

Większy udział powierzchni wód śródlądowych w Polsce jest natomiast pochodną warunków naturalnych. Dwa regiony naszego kraju charakteryzuje bowiem znaczny udział jezior. Odmienną kwestią jest większy udział powierzchni pozostałej, zajętej przez ciągi komunikacyjne, przemysł, handel itp. Można zapewne bez obawy popełnienia większego błędu sformułować tezę o ekstensywnej formie wykorzystania tego rodzaju przestrzeni w Polsce. Pewne znaczenie może tu mieć też większa rola przemysłów wydobywczych w gospodarce, a także znaczna powierzchnia nierekultywowanych nieużytków.

Tabela 3. Średnioroczne tempo zmian [%] kierunków wykorzystania przestrzeni w Polsce i byłej RFN

Kierunki wykorzystania przestrzeni	Polska w latach 1989–1999	RFN w latach 1950–1960
Użytki rolne	-0,14	-0,01
Lasy	0,27	0,07
Wody śródlądowe	0,09	-0,58
Zabudowa mieszkaniowa	1,29	0,64
Tereny inne	-0,43	-1,12

Źródło: [2, 8] i obliczenia własne.

Analizując kierunki procesów prowadzących do zmian struktury zagospodarowania powierzchni obu porównywanych krajów i okresów, można dopatrzeć się podobieństwa (tab. 3). Zarówno w RFN w latach 1950–1960, jak i w Polsce w latach 1989–1998 kurczył się obszar zajęty przez użytki rolne, przemysł, składowiska itp. Rósł natomiast udział powierzchni lasów oraz terenów pod zabudowę mieszkaniową. Mało zrozumiałe jest natomiast kurczenie się obszarów zajętych w RFN przez wody śródlądowe i tereny inne. Wygląda to tak, jakby w owym czasie rekultywowano obszary „inne” i wody śródlądowe dla celów budownictwa mieszkaniowego.

Mimo wszystko jednak można skonkludować, że kierunki trendów zmian struktury wykorzystania przestrzeni w Polsce nie różnią się znacząco od analogicznych zjawisk występujących na zbliżonym poziomie rozwoju w RFN.

Zmiany kierunków zagospodarowania przestrzeni do 2020 roku

Czy na podstawie wyżej przeprowadzonej analizy można oczekiwać w Polsce w perspektywie najbliższych dwudziestu lat zbliżonych kierunków i tempa przemian w zakresie wykorzystania przestrzeni, jak to miało miejsce w RFN w latach 1970–1989?

W RFN – podobnie jak w wielu innych gospodarczo rozwiniętych krajach gospodarki rynkowej – nastąpiło pod koniec lat sześćdziesiątych XX wieku przyspieszenie rozwoju gospodarczego, które trwało przez następne ćwierćwiecze. Ten gospodarczy boom wywarł głęboki wpływ na wiele zjawisk i procesów zachodzących w całym kraju. Dość powiedzieć, że w 1998 r. wydajność ziemi w całym niemieckim rolnictwie była już około 3,3-krotnie, a wydajność pracy 7,7-krotnie wyższa niż w tym samym roku w Polsce [1]. W RFN w latach 1960–1989 miał miejsce rozwój przemysłu, handlu i innych dziedzin życia gospodarczego, co znalazło między innymi wyraz w szybkim wzroście udziału powierzchni tego kraju zajętej przez tereny inne, tj. nierolnicze i nieleśne kierunki działalności gospodarczej, ciągi komunikacyjne itp. (tab. 4). Ponieważ nie wiadomo, czy kolejne lata przyniosą podobny rozwój polskiej gospodarce, więc trzeba ostrożnie podchodzić do ustalania prognoz na podstawie porównań z danymi z RFN z lat 1970–1989.

Tabela 4. Średnioroczne tempo zmian [%] kierunków wykorzystania przestrzeni w byłej RFN w latach 1960–1989 na tle analogicznych danych z lat 1950–1960

Kierunki wykorzystania przestrzeni	Lata	
	1950–1960	1960–1989
Użytki rolne	–0,01	–0,60
Lasy	0,07	0,13
Wody śródlądowe	–0,58	0,43
Zabudowa mieszkaniowa	0,64	1,74
Tereny inne	–1,12	4,29

Źródło: [2] i obliczenia własne.

Formowanie prognozy zmian struktury wykorzystania przestrzeni naszego kraju warto zacząć od pozycji o największym ciężarze gatunkowym, mianowicie od zmiany udziału użytków rolnych w obszarze całego kraju.

Wnioskując na podstawie istniejących w Polsce trendów (patrz tab. 1) i danych odnoszących się do RFN, można prognozować dalszy spadek udziału użytków rolnych w Polsce. W Polsce w latach 1989–1999 tempo tego spadku było ponad 4-krotnie niższe niż w RFN w latach 1960–1989. Będą jednak ubywały grunty nie tylko słabej jakości i trudne do uprawy (np. w terenach podgórskich), ale także grunty przydatne do produkcji rolniczej. Jakość gruntów będzie bowiem tylko jedną z przesłanek wytyczania ciągów komunikacyjnych (np. tras autostrad), a większość miast z rozwijającymi się osiedlami mieszkaniowymi ulokowana jest na terenach o lepszych glebach.

Analizując liczby z tabeli 5, można wyrobić sobie pogląd na temat gospodarczej przydatności słabych gleb. W tabeli przedstawiono dochody rolnicze brutto odnoszące się do typowych dla gruntów słabych działalności produkcyjnych. Dochody rolnicze brutto są różnicą między przychodami a rzeczywistymi kosztami, które wszakże nie obejmują opłaty pracy własnej użytkowników gospodarstw i członków ich rodzin oraz kosztów amortyzacji. Dochód ten został przeliczony na 1 godzinę nakładów tej pracy. Jest to więc swoista miara opłaty pracy własnej i źródło środków na odtworzenie trwałego majątku produkcyjnego (budynków gospodarczych, maszyn, siły pociągowej itp.).

Opłata godzinowa pracy w pozarolniczych działach gospodarki narodowej w latach 1998–2000 wynosiła odpowiednio 5,63 zł, 6,19 zł i 6,99 zł. Z porównania tych liczb z liczbami z tabeli 5 wynika, że w 1/12 wypadków producenci uzyskiwali do-

Tabela 5. Dochody rolnicze brutto liczone w cenach bieżących w gospodarstwach osób fizycznych użytkujących grunty najniższej jakości [w zł na 1 godzinę nakładów pracy własnej użytkowników gospodarstw i członków ich rodzin]

Rodzaj działalności	Dochody [zł · rbg ⁻¹] w latach		
	1998	1999	2000
Uprawa ^a : żyta	1,77	0,06	0,55
owsa	2,90	2,24	3,36
ziemniaków ^b	2,66	2,38	3,52
Chów trzody chlewnej ^c	5,63	4,47	4,99

^a Wykorzystano dane z opracowania [7] odnoszące się do przeciętnych w kraju warunków. Liczby te skorygowano dla upraw roślinnych, biorąc pod uwagę to, że koszty produkcji na gruntach najslabszych są niższe od średnich kosztów o 27,0%, podczas gdy wartość produkcji jest niższa o 50,3%.

^b Wykorzystano dane z opracowania [7], lecz przychody z ziemniaków obniżono biorąc pod uwagę to, że produkcja towarowa wynosi zaledwie 53% zbiorów. Reszta ziemniaków (po odjęciu strat związanych z przechowywaniem), która jest przeznaczona na zużycie własne i paszę, została wyceniona wg kosztów rzeczywistych.

^c Według opracowania [7].

chód ze swej pracy w wysokości 1% dochodów z pracy w innych działach gospodarki narodowej. Tak niski wskaźnik parytetu (a w istocie wysoki dysparytet) dochodów odnosi się do produkcji żyta w 1999 roku, które – jak wiadomo – zajmuje ponad 50% ogólnego obszaru gruntów ornych słabej jakości. Wskaźnik parytetowy (100%) producenci rolni też uzyskali w 1/12 przypadków i odnosi się on do chowu trzody chlewnej w 1998 roku. Można więc skonstatować, że w zdecydowanej większości wypadków producenci rolni użytkujący najslabsze grunty nie uzyskiwali parytetowej opłaty za swą pracę i pracę członków swych rodzin. W tych warunkach przeznaczenie jakiegokolwiek części dochodów na odtworzenie zużywanego majątku trwałego pogłębiało dysparytet dochodowy. Jeśli natomiast producenci nie ponosili kosztów na odtwarzanie tego majątku, wówczas musieli liczyć się z jego utratą w określonej perspektywie czasu.

Sytuację taką można uznać za trwałą, wzięwszy pod uwagę fakt nasycenia polskiego rynku produktami żywnościowymi i ograniczone możliwości dotowania eksportu.

Należy jednak oczekiwać, że tylko część najslabszych gruntów wypadnie z rolniczego użytkowania. Z literatury [3] wiadomo bowiem, że stosunkowo dobrą sytuację mają również gospodarstwa użytkujące grunty różnej jakości. Dzięki temu rozciąga się okres wykonywania poszczególnych zabiegów w polu, co umożliwia lepsze wykorzystanie maszyn, siły pociągowej i zasobów własnej pracy. Przyjęto, że gospodarstwa rolnicze mogą efektywnie funkcjonować, mając nie więcej niż 1/3 swego obszaru użytków rolnych zajętego przez grunty V i VI klasy. Liczba ta oraz dane z tabeli 6 pozwoliły obliczyć, że z tytułu słabych gleb wypadnie w Polsce z rolniczego użytkowania maksymalnie 20,8% obecnego obszaru użytków rolnych, tj. około 39 tys. km² (3,9 mln ha). Jest to o 48,7% więcej (1,9 mln ha) w porównaniu z obecnym obszarem ugorów i odłogów, licząc je łącznie na gruntach ornych i trwałych użytkach zielonych.

Z rolniczego użytkowania będą też wypadać grunty niezależnie od ich jakości z powodu rozbudowujących się osiedli mieszkaniowych, budowy nowych ciągów ko-

Tabela 6. Zróżnicowanie gmin pod względem udziału gleb V i VI klasy w gruntach ornych i jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Udział [%] gleb V i VI klasy w obszarze gruntów ornych	Liczba gmin	Struktura [%] liczby gmin	Przeciętny udział gleb V i VI klasy [%]	Wskaźnik waloryzacji przestrzeni produkcyjnej
do 33	1079	50,9	15,4	75,0
33–50	431	20,3	41,4	61,2
50–60	215	10,1	54,5	55,5
pow. 70	236	11,1	81,4	46,9
Razem	2112	100,0	33,0	66,6

Źródło: [4]

Tabela 7. Kierunki wykorzystania przestrzeni w Polsce [km²] w perspektywie 2020 roku

Kierunki wykorzystania przestrzeni	Stan w 1998 r.	Warianty prognozy		Liczby średnie z obu prognoz
		ekstrapolacja krajowych trendów	przyjęcie tempa zmian jak w b. RFN w latach 1960–1989	
Użytki rolne	185700	160350	161190	160770
Lasy	90760	115560	93430	104495
Wody śródlądowe	8320	8470	9130	8800
Tereny osiedlowe	10500	12950	14630	13790
Tereny pozostałe	17410	15360	34310	24835
Razem	312690	312690	312690	312690

Źródło: Dane GUS [5] i ustalenia własne.

munikacyjnych (np. autostrad), powstawania dużych firm handlowych na obrzeżach miast itp. Gdyby przyjąć do prognozy identyczne zmiany tego obszaru, jakie miały miejsce w Polsce w latach 1989–1998, wówczas obszar ten wzrósłby z 27910 km² obecnie do 28339 km² w 2020 roku, tj. o 400 km² (40 tys. ha). Doświadczenia RFN uczą jednak, że charakteryzowany obszar wzrośnie znacznie szybciej (o 21030 km², tj. o około 2,1 mln ha) i w 2020 roku może wynieść nawet 48940 km².

Po tych rozważaniach można podjąć próbę ilościowego określenia zmian struktury kierunków wykorzystania przestrzeni w Polsce w perspektywie 2020 roku. Ustalono dwa warianty tych rachunków, które prawdopodobnie określają dolną i górną granicę charakteryzowanych zmian. Pierwszy wariant ustalono ekstrapolując polskie trendy z lat 1989–1998. Drugi wariant natomiast powstał przy założeniu, że w Polsce ujawni się identyczne średnioroczne tempo zmian jak w RFN w latach 1960–1989. Wyniki ustaleń zawiera tabela 7.

Liczby średnie z obu wariantów prognoz określają zapewne najbardziej prawdopodobną wersję przyszłej struktury wykorzystania przestrzeni w Polsce w perspektywie 2020 roku. Charakterystykę procentowych zmian tej struktury na tle danych

Tabela 8. Struktura [%] wykorzystania przestrzeni w Polsce i Niemczech

Kierunki wykorzystania przestrzeni kraju	Polska w latach		Niemcy w 1998 r.
	1998	2020	
Użytki rolne	59,4	51,5	48,1
Lasy	29,0	33,4	29,4
Wody śródlądowe	2,7	2,8	1,8
Zabudowa mieszkaniowa	3,3	4,4	12,4
Inne	5,6	7,9	8,3
Razem	100,0	100,0	100,0

Źródło: Dane GUS [5], statystyki niemieckie [8] i ustalenia własne.

Tabela 9. Obszar [ha] w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Polsce i Niemczech

Kierunki wykorzystania przestrzeni kraju	Polska w latach		Niemcy w 1989 r.
	1998	2020	
Użytki rolne	0,476	0,418	0,214
Lasy	0,227	0,271	0,131
Wody śródlądowe	0,022	0,023	0,008
Zabudowa mieszkaniowa	0,028	0,036	0,055
Inne	0,055	0,064	0,037
Razem	0,808	0,812	0,445

Źródło: Dane GUS [5], statystyki niemieckie [8] i ustalenia własne.

z 1998 roku i danych niemieckich zawiera tabela 8. Ważniejsze są jednak dane z następnej tabeli, które mówią o zmianach poszczególnych rodzajów wykorzystania przestrzeni naszego kraju w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W rachunku dotyczącym 2020 roku wykorzystano dane z tabeli 7 oraz założenie, że Polska liczyć będzie wówczas 38,5 mln mieszkańców.

Zwraca uwagę fakt, że w perspektywie najbliższych dwóch dekad wzrośnie udział przestrzeni przeznaczonej pod pozarolnicze kierunki wykorzystania. Będzie to związane z rosnącą lesistością kraju, rozbudowującymi się osiedlami mieszkaniowymi, budową autostrad, rosnącą powierzchnią składową odpadów, zakładaniem parkingów itp.

Nie widać zagrożenia, jeśli chodzi o możliwości produkcyjne krajowego rolnictwa. Ubędzie nieco ponad 12% użytków rolnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca kraju, ale użytkowane rolniczo grunty będą charakteryzować się mniejszym udziałem najłagodniejszych gleb (V i VI klasy gleboznawczej). Udział tych gleb zmaleje bowiem z obecnych 33% do około 17% w 2020 roku. Poprawi się zarazem wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, co wynika z tabeli 6. Porównanie natomiast obszaru użytków rolnych w Polsce w 2020 roku i obecnie w Niemczech pozwala dodatkowo wyrazić ostrożny optymizm, jeśli chodzi o możliwości produkcyjne polskiego rolnictwa. Zasoby użytków rolnych nie będą najprawdopodobniej barierą wzrostu produkcji ani też nie utrudnią wprowadzania alternatywnych – w stosunku do obecnie stosowanego – systemów produkcji rolniczej.

Uwagi końcowe

Struktura kierunków wykorzystania przestrzeni kraju jest funkcją jego rozwoju gospodarczego. W miarę postępującego wzrostu następuje kurczenie się zasobu użytków rolnych na rzecz wzrostu lesistości kraju, powierzchni osiedli mieszkaniowych i obszarów przeznaczonych na cele gospodarcze oraz komunalne.

Polskie doświadczenia z lat 1989–1998 wskazują na dużą analogię odpowiednich zjawisk i procesów, jakie miały miejsce w byłym RFN w latach 1950–1960. Sfor-

mułowana na podstawie przeprowadzonych analiz prognoza wskazuje, że przez najbliższe 20 lat znacznie szybciej niż obecnie rosnać będzie w Polsce powierzchnia zajmowana przez pozarolniczą i pozaleśną działalność gospodarczą, urządzenia komunalne, ciągi komunikacyjne itp.

Prognoza przebiegu charakteryzowanych zjawisk w perspektywie najbliższych dwudziestu lat nie nasuwa wniosku o niedostatku dobrych jakościowo użytków rolnych. Zasoby tego dobra będą należeć do wysokich w porównaniu z zasobami istniejącymi w Niemczech i w wielu innych krajach świata.

Literatura

- [1] Gomułka J. 2001. Dochody rolnictwa Polski i Niemiec w 1998 roku. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, IERiGŻ, Warszawa (w druku).
- [2] Józwiak W. 1993. Dystans w rozwoju rolnictwa Polski i RFN. URM, Biuro do Spraw Integracji Europejskiej oraz Pomocy Zagranicznej, Opracowania i Analizy, Warszawa.
- [3] Józwiak W., Ziętara W. 1969. Ukształtowanie rozłogu a organizacja gospodarstwa wielkoobszarowego. *Nowe Rolnictwo* 2.
- [4] Kurek E. 1992. Zagrożenia i szanse rozwojowe rolnictwa w rejonach o wysokim udziale gleb słabych. *Studia i Monografie, IERiGŻ, Warszawa*.
- [5] Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1999. GUS, Warszawa: 358, 364.
- [6] Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2000. GUS, Warszawa: 703.
- [7] Skarżyńska A, Augustyńska-Grzymek T. 2001. Koszty jednostkowe i dochodowość produkcji rolniczej w gospodarstwach indywidualnych w 2000 roku. IERiGŻ, Warszawa.
- [8] Statistisches Jahrbuch über Ernährung, Landwirtschaft und Forsten der Bundesrepublik Deutschland 2000.

Changes in the manner of agricultural space utilization in Poland

Key words: agricultural land, area of the country, spatial management

Summary

The area of agricultural land per 1 inhabitant in Poland has been relatively large. However, the tempestuous structural transformations in economic and social sphere, occurring within several last years, resulted in reduction of this area. Referring to the experience of former Federal Republic of Germany from the period of 1950–1989, the paper indicates directions in spatial management of agricultural areas in Poland until the year 2020. It was stated that there are no threats regarding the resources of agricultural land.